

УДК 331.5:364.62:004.056

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.15>

Ілля ЛИТВИНЕНКО

аспірант, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна, 01601

ORCID: 0009-0000-9082-5919

Бібліографічний опис статті: Литвиненко, І. (2025). Інноваційні підходи до соціальної реабілітації: роль соціального підприємництва. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 126–131, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.15>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ: РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти розвитку соціального підприємництва у сфері соціальної реабілітації, підкреслено його роль як інноваційного та стійкого механізму підтримки вразливих груп населення. Проаналізовано сучасні підходи до інтеграції соціальних підприємств у процеси реабілітації, зокрема створення робочих місць для осіб з інвалідністю, впровадження інклюзивних бізнес-моделей, організацію навчальних програм, майстерень, соціальних хабів і digital-платформ. Досліджено вплив участі соціальних підприємств на розвиток професійних, соціальних і психологічних компетенцій бенефіціарів, формування їх автономності та впевненості у власних силах, підвищення якості життя та соціальної інтеграції. На основі даного аналізу міжнародних публікацій і наукових досліджень виявлено ключові переваги включення соціального підприємництва до системи соціальної реабілітації, зокрема економічну стійкість програм, зменшення залежності від бюджетного фінансування, оптимізацію витрат і можливість масштабування послуг. Окрім того, також висвітлено основні бар'єри розвитку соціального підприємництва, такі як недосконалість законодавчої бази, обмежені фінансові ресурси та інвестиційні інструменти, проблеми комунікації між державними структурами, підприємцями та реабілітаційними інституціями, а також стереотипи щодо здатностей осіб з інвалідністю. Узагальнено наукові докази того, що соціальне підприємництво сприяє підвищенню ефективності реабілітаційних процесів, стимулює інновації у сфері надання соціальних послуг, забезпечує комплексну підтримку вразливих категорій населення та створює передумови для інклюзивного розвитку, підвищення рівня соціальної інтеграції, зміцнення соціальної згуртованості, активізації громадянської участі та покращення загальної якості життя суспільства.

Ключові слова: соціальне підприємництво, соціальна реабілітація, інклюзія, інклюзивні бізнес-моделі, соціальна інтеграція, інновації у соціальних послугах, соціальні підприємства.

Ілія LYTVYNNENKO

Postgraduate Student, Dragomanov Ukrainian State University, 9 Pirogova str. Kyiv, Ukraine, 01601

ORCID: 0009-0000-9082-5919

To cite this article: Lytvynenko, I. (2025). Innovatsiini pidkhody do sotsialnoi reabilitatsii: rol sotsialnoho pidpriemnytstva [Innovative approaches to social rehabilitation: the role of social entrepreneurship]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 126–131, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.15>

INNOVATIVE APPROACHES TO SOCIAL REHABILITATION: THE ROLE OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

The article examines the theoretical and practical aspects of the development of social entrepreneurship in the field of social rehabilitation, emphasizing its role as an innovative and sustainable mechanism for supporting vulnerable population groups. The article analyzes contemporary approaches to integrating social enterprises into rehabilitation processes, particularly the creation of employment opportunities for people with disabilities, the introduction of inclusive business models, and the organization of training programs, workshops, social hubs, and digital platforms. It investigates the impact of social enterprise involvement on the development of beneficiaries' professional, social, and psychological competencies, the formation of their autonomy and self-confidence, and the improvement of their quality of life and social integration. Based on an analysis of international publications and scientific research, the key advantages of incorporating

social entrepreneurship into the system of social rehabilitation are identified, including the economic sustainability of programs, reduced dependence on budget funding, cost optimization, and the potential for scaling services. The article also highlights the main barriers to the development of social entrepreneurship, such as imperfect legislation, limited financial resources and investment instruments, coordination and communication gaps between government agencies, entrepreneurs, and rehabilitation institutions, as well as persistent stereotypes regarding the capabilities of persons with disabilities. The article summarizes scientific evidence indicating that social entrepreneurship enhances the effectiveness of rehabilitation processes, stimulates innovation in the provision of social services, ensures comprehensive support for vulnerable population groups, and creates the conditions for inclusive development, increased social integration, strengthened social cohesion, greater civic engagement, and improved overall quality of life in society.

Key words: *social entrepreneurship, social rehabilitation, inclusion, inclusive business models, social integration, innovation in social services, social enterprises, economic sustainability, vulnerable groups.*

Актуальність проблеми. Сучасні соціально-економічні зміни, посилені наслідками війни та зростанням кількості людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб і інших вразливих груп, формують підвищений запит на дієві механізми соціальної реабілітації. Традиційні моделі, орієнтовані переважно на бюджетні програми та інституційну підтримку, часто не забезпечують ані комплексного підходу, ані достатньої гнучкості, щоб швидко реагувати на потреби людей та зміни середовища. У таких умовах зростає потреба в інноваційних рішеннях, здатних поєднати соціальну місію з економічною стійкістю. Одним із перспективних інструментів виступає соціальне підприємництво, яке завдяки підприємницькому мисленню та орієнтації на створення соціальної доданої вартості може ефективно доповнити систему реабілітації. Водночас його роль і механізми інтеграції у реабілітаційні процеси досліджені недостатньо, що визначає актуальність подальшого аналізу потенціалу та обмежень цього підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження зосереджуються на знаннях і досвіді у соціальному підприємстві, інклюзивному працевлаштуванні та соціальній реабілітації. Н. Альборно (Alborno N., 2024) показує роль соціальних підприємств у створенні робочих місць та реабілітаційних можливостей для осіб з інвалідністю. С. Тіасакул, А. Рамі, В. Карлос (Tiasakul S., Ramy A., Carlos V., 2024) аналізують доступність тренінгових програм і бар'єри у їхній структурі. П. Ортіс-Гарсія та А. Х. О. Капітан (Ortiz García P., Capitán Á.J.O., 2025) досліджують репрезентацію підприємництва та роль суспільних наративів у формуванні потенціалу осіб з інвалідністю. Н. Розалі, С. М. Мат Хайрі, С. Абдулла, Н. Х. І. Ішак (Rozali N., Mat Khairi S. M., Abdullah S., Ishak N. H. I., 2025) вивчають

мотивації, бар'єри та стратегії таких підприємців, підкреслюючи значення соціальних інновацій і мереж підтримки. Комплексний підхід також відображено у звіті UNDP (UNDP, 2023), який аналізує політичні рамки, інституційні механізми та бізнес-стратегії для участі людей з інвалідністю у підприємстві. Ці роботи підкреслюють важливість інтеграції соціального підприємництва в системи реабілітації, поєднуючи економічні, соціальні та організаційні інновації.

Мета статті полягає в обґрунтуванні інноваційних підходів до соціальної реабілітації та визначенні ролі соціального підприємництва у підтримці та інтеграції вразливих груп населення.

Виклад основного матеріалу. Соціальне підприємництво, поєднуючи риси неурядових організацій і комерційного бізнесу, водночас відрізняється власними специфічними особливостями, оскільки створює економічну основу для самофінансування та забезпечення стійкості, орієнтуючись не на максимізацію прибутку, а на досягнення соціальної мети, що включає підтримку вразливих груп, інтеграцію людей з інвалідністю, сприяння працевлаштуванню та покращення якості життя (Sodhi S., Dwivedi A. K., 2024). І таким чином, ця гібридна форма організації поєднує підприємницькі підходи до управління із соціальною місією, створюючи ефективний інструмент для вирішення суспільних проблем.

Соціальне підприємництво виступає ефективним механізмом соціальної реабілітації, впроваджуючи інклюзивні бізнес-моделі, цифрові платформи, майстерні та навчальні хаби для професійного та психологічного розвитку людей з обмеженими можливостями. Гнучкі методи працевлаштування та ресурси громади сприяють створенню сталих соціальних проєктів, підвищуючи економічну самостійність,

соціальну інтеграцію та якість життя бенефіціарів. Також, соціальне підприємництво пропонує комплексні інноваційні механізми для соціальної реабілітації, які поєднують економічну діяльність із підтримкою вразливих груп. Ці підходи відрізняються від традиційних моделей тим, що забезпечують одночасно працевлаштування, навчання, психологічну підтримку та розвиток соціальних навичок. У таблиці 1 наведено основні механізми залучення соціального підприємництва до процесу реабілітації та їх інноваційні особливості.

Отже, створення робочих місць для людей з інвалідністю та вразливих груп, що поєднує економічну самостійність із соціальною інтеграцією та зменшує ризик ізоляції, реалізується через інклюзивні бізнес-моделі, які враховують індивідуальні потреби учасників, пропонують гнучкі завдання та наставництво, інтегруючи професійну діяльність із реабілітаційним процесом, а соціальні інновації, такі як навчальні програми, майстерні, хаби та digital-платформи, забезпечують доступність і ефективність реабілітації шляхом поєднання практичних занять, дистанційного навчання та соціальної взаємодії, водночас розвиток soft-skills і психологічна підтримка сприяють комплексній соціальній адаптації, відновленню впевненості та формуванню самостійності учасників.

Отже, механізми соціального підприємництва, залучені до процесу соціальної реабілітації, сприяють розвитку професійних, соціальних і психологічних компетенцій бенефіціарів. А інтеграція соціального підприємництва у систему соціальної реабілітації забезпе-

чує не лише реалізацію конкретних механізмів підтримки бенефіціарів, а й приносить ряд стратегічних переваг, адже проявляються у підвищенні економічної стійкості програм, зменшенні залежності від бюджетного фінансування, формуванні автономності учасників та покращенні якості їх життя. У таблиці 2 наведено основні переваги та очікувані результати їх впровадження.

Інтеграція соціального підприємництва у систему соціальної реабілітації суттєво підвищує економічну стійкість і результативність реабілітаційних програм, оскільки соціальні підприємства, завдяки власній комерційній чи виробничій діяльності, здатні генерувати фінансові ресурси, що забезпечують безперервність ініціатив і їхнє масштабування без необхідності постійного залучення зовнішніх грантів або донорської підтримки, що, «сприяє довготривалій ефективності та розширенню обсягів реабілітаційних послуг» (Mendoza X. L. D., 2023). Крім того, залучення соціальних підприємств до реабілітаційних процесів знижує залежність від бюджетного фінансування та оптимізує витрати держави, мінімізуючи ризики припинення програм у випадку скорочення державної підтримки (JuradoCaraballo M.Á., Quintana-García C., 2024). Соціальна місія підприємств дозволяє не лише створювати робочі місця, а й формувати автономність та впевненість у бенефіціарів, оскільки їхня участь у трудових і підприємницьких проєктах надає можливість відчувати контроль над власним життям, розвивати навички самостійного прийняття рішень і засвідчувати соціальну цінність (Hossain S., 2025), що, у свою чергу, підтримує

Таблиця 1

**Механізми залучення соціального підприємництва до соціальної реабілітації
(авторська розробка)**

Механізм	Суть	Інноваційна цінність	Очікуваний ефект
Створення робочих місць для людей з інвалідністю та вразливих груп	організація адаптованих робочих місць	забезпечує економічну самостійність та інтеграцію	соціальна інтеграція, підвищення рівня життя
Інклюзивні бізнес-моделі	поєднання комерційної діяльності з соціальною місією	комплексний підхід до навчання, адаптації та працевлаштування	ефективна реабілітація та стійкість підприємства
Соціальні інновації (навчальні програми, майстерні, соціальні хаби, digital-платформи)	використання сучасних форматів навчання та практичної підготовки	впровадження цифрових та гнучких форматів реабілітації	підвищення професійних та соціальних компетенцій
Розвиток soft-skills та психологічна підтримка через трудотерапію та підприємницьку діяльність	навчання комунікативних, організаційних та адаптивних навичок	інтеграція професійного навчання та психологічної підтримки	психологічна стабільність, впевненість, соціальна активність

психологічну стабільність і полегшує інтеграцію у суспільство.

Поєднання економічної діяльності соціальних підприємств із програмами підтримки створює комплексне середовище для професійного розвитку, психологічної допомоги та соціальної активності, забезпечуючи стимулююче і безпечне середовище для розвитку професійних і соціальних навичок учасників (Aksnes S. Y., Ulstein J., 2024). Таким чином, соціальне підприємництво не лише зміцнює фінансову стійкість реабілітаційних ініціатив, а й сприяє підвищенню якості життя та соціальної інтеграції вразливих груп, інтегруючи економічну активність, психологічну підтримку та соціальну реабілітацію в єдиний, взаємопов'язаний процес, що забезпечує довготривалу ефективність і стійкість механізмів підтримки.

Таким чином, соціальне підприємництво виступає дієвим, інноваційним та стійким інструментом розвитку сучасної системи соціальної реабілітації, здатним забезпечити не лише економічну ефективність, а й глибокий соціальний вплив. Однак, поряд із потенціалом, важливо усвідомлювати наявні бар'єри, що стримують повноцінну реалізацію цього підходу та обмежують його масштабування у реабілітаційній сфері.

Невизначеність законодавчого статусу соціальних підприємств, відсутність податкових стимулів і сталих механізмів підтримки, обмежене фінансування, слабка взаємодія між державою, підприємцями та реабілітаційними установами, а також соціальні упередження щодо спроможності людей з інвалідністю є ключовими бар'єрами розвитку соціального підприємництва в реабілітаційній сфері, подо-

Таблиця 2

Переваги включення соціального підприємництва в систему соціальної реабілітації (авторська розробка)

Перевага	Суть	Інноваційна цінність	Очікуваний ефект
Стійкість і самоокупність реабілітаційних програм	соціальні підприємства генерують фінансові ресурси через власну виробничу або комерційну діяльність	зменшує залежність від зовнішніх донорів, забезпечує довгострокову ефективність	можливість масштабування послуг та стабільне функціонування програм
Зменшення залежності від бюджетного фінансування	фінансова автономія зменшує потребу у державних коштах	оптимізація витрат та зниження ризиків зупинки програм	підвищення ефективності використання ресурсів і безперервність послуг
Формування автономності та впевненості у бенефіціарів	працевлаштування та участь у соціально-економічних проєктах	розвиток самостійності та відчуття власної цінності	психологічна стабільність, готовність до соціальної інтеграції
Підвищення якості життя та соціальної інтеграції	комплексна підтримка: розвиток навичок, психологічна допомога, соціальна активність	синергія соціальної та економічної підтримки	повноцінна соціальна інтеграція та покращення рівня життя учасників

Таблиця 3

Основні бар'єри розвитку соціального підприємництва у сфері реабілітації (авторська розробка)

Бар'єр	Зміст	Практичні прояви
Недосконалість законодавства та відсутність стимулів	відсутність чіткого правового статусу соціального підприємства та економічних привілеїв.	немає податкових пільг, механізмів компенсацій, офіційного визначення соціального підприємництва.
Брак інвестицій і фінансових інструментів	обмежений доступ до грантів, соціальних інвестицій, пільгових кредитів.	складність відкриття або масштабування проєктів, висока залежність від короткострокового фінансування.
Проблеми комунікації між державою, бізнесом і реабілітаційними інституціями	відсутність міжсекторної координації та спільних стратегій.	нестача партнерств, низька залученість соціальних підприємств до державних програм реабілітації.
Суспільні стереотипи щодо здатностей вразливих груп	недовіра до трудового потенціалу людей з інвалідністю та інших уразливих груп.	небажання роботодавців працевлаштовувати, зниження попиту на продукцію/послуги соціальних підприємств.

ланья яких потребує формування державної політики, розвитку фінансових інструментів та міжсекторної співпраці для створення інклюзивного та сталого середовища.

Висновки. Дослідження показало, що соціальне підприємництво є ефективним інноваційним механізмом у системі соціальної реабілітації. Воно поєднує економічну діяльність із соціальною підтримкою, сприяє формуванню професійних, соціальних та психологічних компетенцій осіб із вразливих груп, підвищує їхню автономність і соціальну інтеграцію. Інтеграція підприємницьких підходів зміцнює ресурсну базу, підвищує ефек-

тивність управління та забезпечує стійкість реабілітаційних програм. Водночас розвиток соціального підприємництва стримують нормативна невизначеність, фінансові обмеження, інституційна фрагментація та суспільні стереотипи. Міжнародний досвід демонструє ефективність партнерських моделей держави, громади та бізнесу, адаптація яких в Україні може посилити потенціал реабілітаційних ініціатив. Соціальне підприємництво здатне зробити систему реабілітації більш гнучкою, інклюзивною та стійкою, формуючи нову парадигму взаємодії економічних і соціальних інституцій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Alborno N. Social Entrepreneurship – Inclusive Disability Employment: a Case Study. 2024. Vol. 70. №. 6. 1044–1055. DOI: <https://doi.org/10.1080/20473869.2024.2378241> (дата звернення 12.11.2025)
2. Tiasakul S., Ramy A., Carlos B. Accessibility of Entrepreneurship Training Programs for Individuals with Disabilities: A Literature Review. 2024. AdministrativeSciences14: 187. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci14080187> (дата звернення 12.11.2025).
3. Ortiz García P., Capitán Á.J.O. The Representation of Entrepreneurship in People with Disabilities: A Discourse Analysis. 2025. Adm. Sci. 2025, 15(3), 87. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci15030087> (дата звернення 12.11.2025)
4. Rozali N., Mat Khairi S. M., Abdullah S., Ishak N. H. I. Exploring Social Entrepreneurship among Disabled Entrepreneurs: A model for empowering people with disabilities. Environment-Behaviour Proceedings Journal, 2025, 10 (SI28), 111–118. DOI: <https://doi.org/10.21834/e-bpj.v10iSI28.6960> (дата звернення 12.11.2025)
5. UNDP. Fostering Disability Inclusion & Business Integrity in ASEAN. 2023. 23. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-07/undp-rbap-disability-inclusion-and-business_-integrity_.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 12.11.2025)
6. Sodhi S., Dwivedi A. K. Differently Abled Entrepreneurs: A Systematic Literature Review. The Journal of Entrepreneurship. Volume 33, Issue 1. 183–220. DOI: <https://doi.org/10.1177/09713557241234> (дата звернення 12.11.2025)
7. Mendoza X. L. D. Entrepreneurial Capability And Engagement Of Persons With Disabilities Toward A Framework For Inclusive Entrepreneurship. *Asian Intellect Research and Education Journal*. 20(1). 2021. 179–186. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2303.17130> (дата звернення 12.11.2025)
8. Jurado-Caraballo M.Á., Quintana-García C. Disability Inclusion in Workplaces, Firm Performance, and Reputation. *Journal of Business Research*. European Management Journal. Volume 43, Issue 5, October 2025, Pages 752-763. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.emj.2024.08.001> (дата звернення 12.11.2025)
9. Hossain S. Strategies for Supporting Disability Inclusive Employment in the Future of Work. *Journal of Occupational Rehabilitation*. 2025. 173–185. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10926-025-10339-7> (дата звернення 12.11.2025)
10. Aksnes S. Y., Ulstein J. Sustainable Employment for People with Disabilities: A Scoping Review on Workplace Practices and Positive Employment Outcomes. *Scandinavian Journal of Disability Research*. 2024. 26(1). URL: <https://doi.org/10.16993/sjdr.1089> (дата звернення 12.11.2025)

REFERENCES:

1. Alborno, N. (2024). Social Entrepreneurship – Inclusive Disability Employment: a Case Study, 70, 6, 1044–1055. DOI: <https://doi.org/10.1080/20473869.2024.2378241> (дата звернення 12.11.2025)
2. Tiasakul, S., & Ramy, A. (2024). Carlos B. Accessibility of Entrepreneurship Training Programs for Individuals with Disabilities: A Literature Review. AdministrativeSciences 14: 187. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci14080187>. (дата звернення 12.11.2025).
3. Ortiz García, P., & Capitán, Á.J.O. (2025). The Representation of Entrepreneurship in People with Disabilities: A Discourse Analysis. Adm. Sci. 15(3), 87. DOI: <https://doi.org/10.3390/admsci15030087> (дата звернення 12.11.2025)

4. Rozali, N., Mat Khairi, S. M., Abdullah, S., Ishak, N. H. I. (2025). Exploring Social Entrepreneurship among Disabled Entrepreneurs: A model for empowering people with disabilities. *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, 10 (SI28), 111–118. DOI: <https://doi.org/10.21834/e-bpj.v10iSI28.6960> (дата звернення 12.11.2025)
5. UNDP. Fostering Disability Inclusion & Business Integrity in ASEAN. 2023. 23. URL: https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-07/undp-rbap-disbility-inclusion-and-business_-integrity_.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 12.11.2025)
6. Sodhi, S., & Dwivedi, A. K. Differently Abled Entrepreneurs: A Systematic Literature Review. *The Journal of Entrepreneurship*, 33, 1, 183–220. DOI: <https://doi.org/10.1177/09713557241234> (дата звернення 12.11.2025)
7. Mendoza, X. L. D. (2021). Entrepreneurial Capability And Engagement Of Persons With Disabilities Toward A Framework For Inclusive Entrepreneurship. *Asian Intellect Research and Education Journal*. 20(1). 179-186. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.2303.17130> (дата звернення 12.11.2025)
8. Jurado-Caraballo, M.Á., & Quintana-García, C. (2025). Disability Inclusion in Workplaces, Firm Performance, and Reputation. *Journal of Business Research. European Management Journal*, 43, 5, 752–763. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.emj.2024.08.001> (дата звернення 12.11.2025)
9. Hossain, S. (2025). Strategies for Supporting Disability Inclusive Employment in the Future of Work. *Journal of Occupational Rehabilitation*. 173–185. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10926-025-10339-7> (дата звернення 12.11.2025)
10. Aksnes, S. Y., & Ulstein, J. (2024). Sustainable Employment for People with Disabilities: A Scoping Review on Workplace Practices and Positive Employment Outcomes. *Scandinavian Journal of Disability Research*. 26(1). DOI: <https://doi.org/10.16993/sjdr.1089> (дата звернення 12.11.2025)

Дата надходження статті: 15.11.2025

Дата прийняття статті: 03.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025